

Not Alone: Δομή Ανοιχτής Φιλοξενίας Κακοποιημένων Γυναικών

Μαρία Παυλάκη - 30/05/2023

Διπλωματική Εργασία

Φοιτήτρια: Παυλάκη Μαρία

Επιβλέποντες καθηγητές: Γκικαπέππας Βασίλειος, Κλαμπατσέα Ειρήνη

Περίοδος: Σεπτέμβριος 2022

Σχολή: Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι ο σχεδιασμός μίας ανοιχτής δομής φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους, στην περιοχή των Εξαρχείων. Το σχεδιαστικό αποτέλεσμα της εργασίας αποτελεί εγχείρημα της κατανόησης της ατομικής πορείας που μπορεί να έχει μία κακοποιημένη γυναίκα, αλλά και της συλλογικής ανάγκης για τη διαχείριση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας.

Για τη διατήρηση της ασφάλειας των θυμάτων, υπάρχει ένα πολύ αυστηρό καθεστώς απορρήτου, υπό το οποίο δεν δίνεται πρόσβαση στις διευθύνσεις και στην άμεση επικοινωνία με τις υπάρχουσες δομές. Η πολιτική απορρήτου κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη δυνατή προστασία, ωστόσο, συνεχίζει και καθιστά το πρόβλημα αθέατο στο κοινωνικό σύνολο. Με αυτόν τον τρόπο διαιωνίζει τον στιγματισμό που ακολουθεί τα κακοποιημένα άτομα, καθώς ουσιαστικά τα «κρύβει» από την κοινή θέα, στα πλαίσια του αστικού ιστού.

Έτσι, σε αντίθεση με το καθεστώς αυτό, εξ αρχής για τη λειτουργία της νέας δομής, βασικός παράγοντας είναι το πώς καθιστά το πρόβλημα φανερό μέσα στον αστικό ιστό. Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να τεθεί το ερώτημα του τι κάνει μία δομή στην πόλη.

Αυτή θα έπρεπε να έχει πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας, δηλαδή:

_Να αποτελεί μέρος της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου και της πρόληψης του προβλήματος,

_Να βοηθάει το κακοποιημένο άτομο να διαχειριστεί το τραύμα του,

_Και τέλος, να το βοηθάει να επανενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο και να το ενδυναμώνει.

Με βάση τη συγκεκριμένη ιδεολογική προσέγγιση, τίθενται κάποια βασικά κριτήρια αναζήτησης κατάλληλης τοποθεσίας για τη λειτουργία της δομής. Αρχικά, η αναζήτηση αυτή γίνεται στον Δήμο Αθηναίων, καθώς λόγω της κεντρικότητάς του, δίνει μία συμβολική και ταυτόχρονα πρακτική απάντηση στο ίδιο το πρόβλημα. Επιλέγεται η περιοχή των Εξαρχείων, καθώς είναι περιοχή μικτών χρήσεων, εύκολα προσβάσιμη με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, συγκεντρώνει χαρακτηριστικά δικτύου γειτονιάς και βρίσκεται κοντά σε συνεργαζόμενες δομές. Η ανάλυση της συγκεκριμένης τοποθεσίας ξεκίνησε με την ανάγνωση από την οπτική ενός πεζού.

Έτσι, διακρίνονται κάποια βασικά χαρακτηριστικά των Εξαρχείων. Πρώτον, η κτιριακή πολυμορφία τους, η οποία αναδεικνύει τις πολλές μορφές κατοίκησης που έχουν υπάρξει. Δεύτερον, ο δημόσιος χώρος τους. Πρόκειται για ένα στοιχείο, το οποίο χαρακτηρίζεται από ζωτικότητα και αποτελεί πεδίο έκφρασης δικαιωμάτων. Οι δημόσιοι χώροι των Εξαρχείων αποτελούν σε μεγάλο βαθμό χώρους υπό διαπραγμάτευση για τους κατοίκους της περιοχής και είναι πυκνωτές των πολιτικών ζητημάτων τού σήμερα. Για αυτό πολύ συχνά γίνεται και η καταπάτησή τους μέσω της καταστολής. Τέλος, αναγνωρίζεται το στοιχείο του δημόσιου λόγου, ο οποίος γίνεται ορατός πολλές φορές μέσω των graffiti στις μεσοτοιχίες της περιοχής. Μέσω αυτού του δημόσιου λόγου, εκφράζεται ο χαρακτήρας αλληλεγγύης, η συλλογικότητα, αλλά και η ανάγκη για κοινωνικό αγώνα.

ΤΟ ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σε αυτό το σημείο λοιπόν, γίνεται αντιληπτό ότι η τοποθέτηση της δομής φιλοξενίας στον χώρο των Εξαρχείων, όχι μόνο θα γινόταν αποδεκτή από τους ίδιους τους κατοίκους, αλλά θα ερχόταν να προστεθεί σε ένα ήδη υπάρχον δίκτυο αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων.

Ο χώρος που επιλέγεται για την ανάπτυξη της δομής φιλοξενίας, είναι τα δύο αντικριστά, γωνιακά οικόπεδα επί της οδού Μαυρομιχάλη. Τα δύο οικόπεδα αυτά κρίθηκαν κατάλληλα να φιλοξενήσουν τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς είναι πολύ εύκολα προσβάσιμα από όλους λόγω του ότι δεν βρίσκονται κοντά σε επίπεδα με έντονες υψομετρικές διαφορές.

ΚΑΙΜΑΚΑ: 1-2000

ΚΑΙΜΑΚΑ: 1-2000

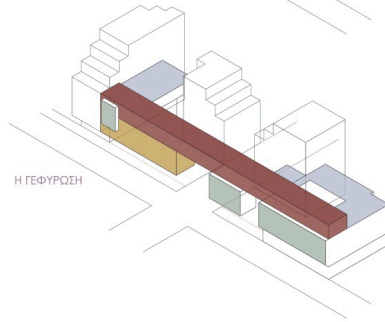
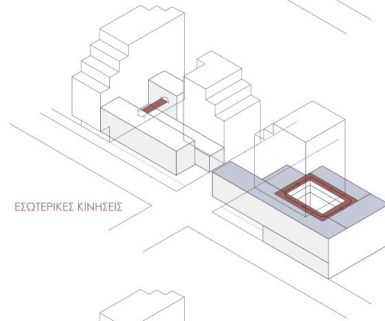
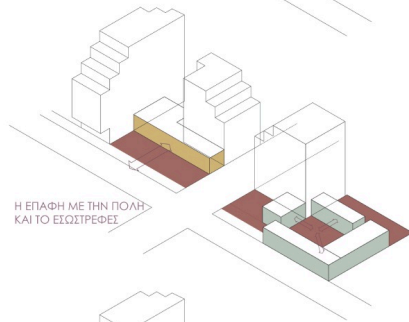
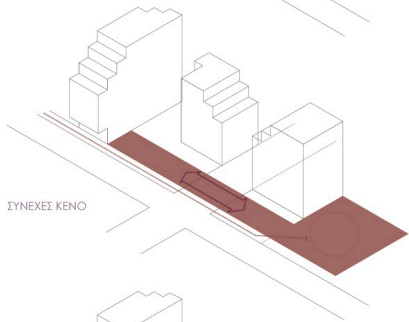
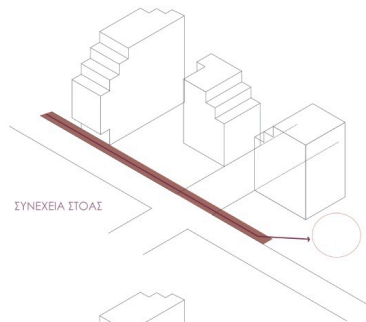
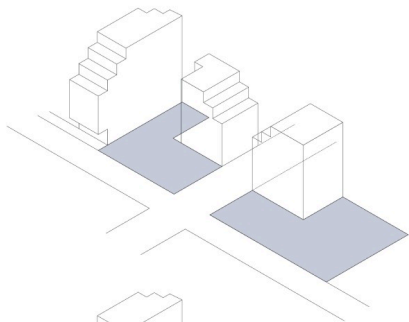
Η ιδεολογική προσέγγιση τόσο του ίδιου του προβλήματος, όσο και του σχεδιασμού, βασίζεται στη φανέρωση του κοινωνικού ζητήματος, χωρίς όμως αυτό να θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια και την προστασία των κακοποιημένων ατόμων. Έτσι, είναι αναγκαίες κάποιες βασικές λειτουργίες για να επιτυγχάνεται η κλιμάκωση από το «πιο ανοιχτό» στο «πιο κλειστό»:

- Δημόσιες λειτουργίες, που έχουν να κάνουν με δράσεις και υπηρεσίες υποστήριξης,**
- Ενδιάμεσες λειτουργίες, που έχουν να κάνουν με συνεργασία και δημιουργική απασχόληση,**
- Ιδιωτικές λειτουργίες που παρέχουν ουσιαστικά την απαραίτητη στέγαση και σίτιση.**

Με αυτόν τον τρόπο, το άτομο που βρίσκεται στη δομή φιλοξενίας, μπορεί να επανενταχθεί όταν αυτό επιλέξει και είναι έτοιμο, χωρίς τον φόβο του στίγματος.

Για να μπορεί να λειτουργήσει αυτή η διαβάθμιση, κρίνεται απαραίτητος ο διαχωρισμός των λειτουργικών ενότητων στα δύο οικόπεδα. Στο οικόπεδο Α τοποθετούνται οι πιο ανοιχτές χρήσεις, καθώς συνομιλεί με μία πιο υπερτοπική κλίμακα λόγω του απέναντι μετώπου, και ταυτόχρονα λόγω της στοάς έχει άμεση επαφή με την πόλη και τον δρόμο. Αντίστοιχα, στο οικόπεδο Β τοποθετούνται οι χρήσεις που έχουν να κάνουν με την προστασία και τον ατομικό χώρο. Σε αυτήν την περίπτωση επίσης υπάρχει καλή συνδιαλλαγή με το απέναντι μέτωπο, το οποίο φιλοξενεί κατοικίες. Ταυτόχρονα, το συγκεκριμένο οικόπεδο, λόγω των μεγαλύτερων διαστάσεών του, έχει επαρκή χώρο τόσο για τις βασικές λειτουργίες, όσο και για την ανάπτυξη ελεύθερου χώρου. Ο ελεύθερος αυτός χώρος είναι απαραίτητος για να μην αποκλειστεί αυτή η λειτουργική ενότητα.

Δηλαδή, είναι πολύ σημαντικό σε κάθε περίπτωση, να μην υπάρξουν χαρακτηριστικά ιδρυματοποίησης και να μην απομονωθεί ο χώρος από τον αστικό ιστό. Οι δύο πλέον λειτουργικές ενότητες πρέπει με κάποιο τρόπο να συνδεθούν, καθώς πρόκειται για έναν οργανισμό στον οποίο δεν θυσιάζονται η ασφάλεια και η επαφή με την πόλη, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει επικοινωνία μεταξύ τους. Ο πρώτος τρόπος σύνδεσης είναι μέσω του αστικού κενού. Ο κενός χώρος λειτουργεί ως φίλτρο, το οποίο ενισχύει τη λογική της κλιμάκωσης και της ήπιας διαβάθμισης. Ο δεύτερος τρόπος σύνδεσης είναι η γεφύρωση ανάμεσα στα δύο οικόπεδα. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται μία τόσο συμβολική, όσο και πρακτική ώσμωση μεταξύ του κλειστού και του ανοιχτού.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟΑΣ

ΣΥΝΕΧΕΣ ΚΕΝΟ

Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΗ
ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙ

ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

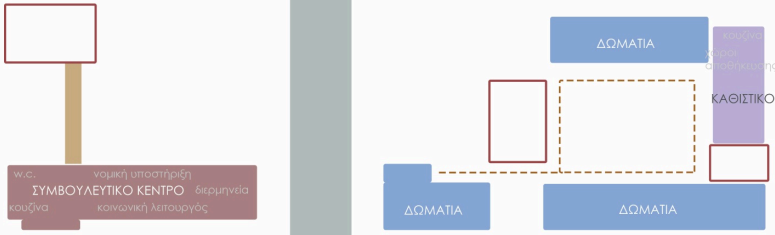
Η ΟΙΣΜΟΣΗ ΤΗΣ ΟΨΗΣ ΜΕ
ΤΗΝ ΠΟΛΗ

Η ΓΕΦΥΡΩΣΗ

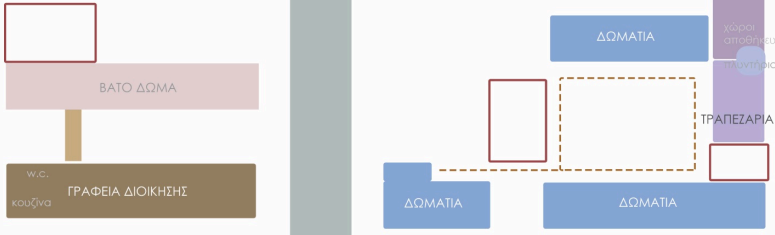
Γ ΟΡΟΦΟΣ

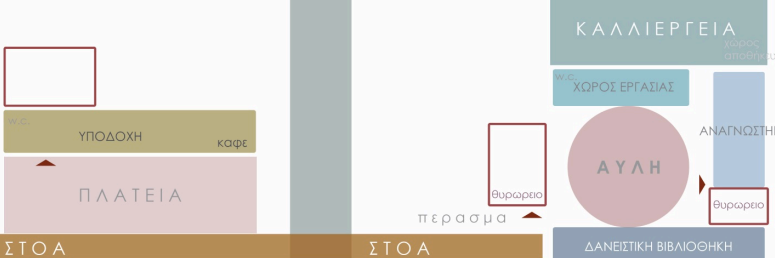
Β ΟΡΟΦΟΣ

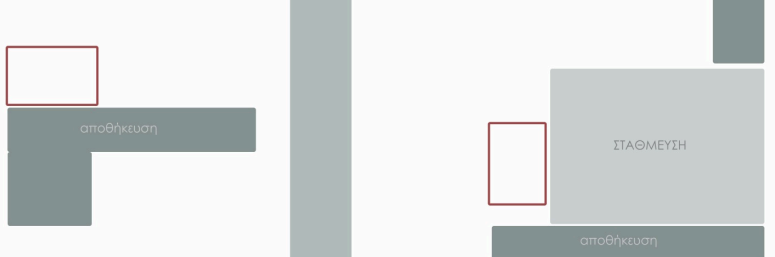
Α ΟΡΟΦΟΣ

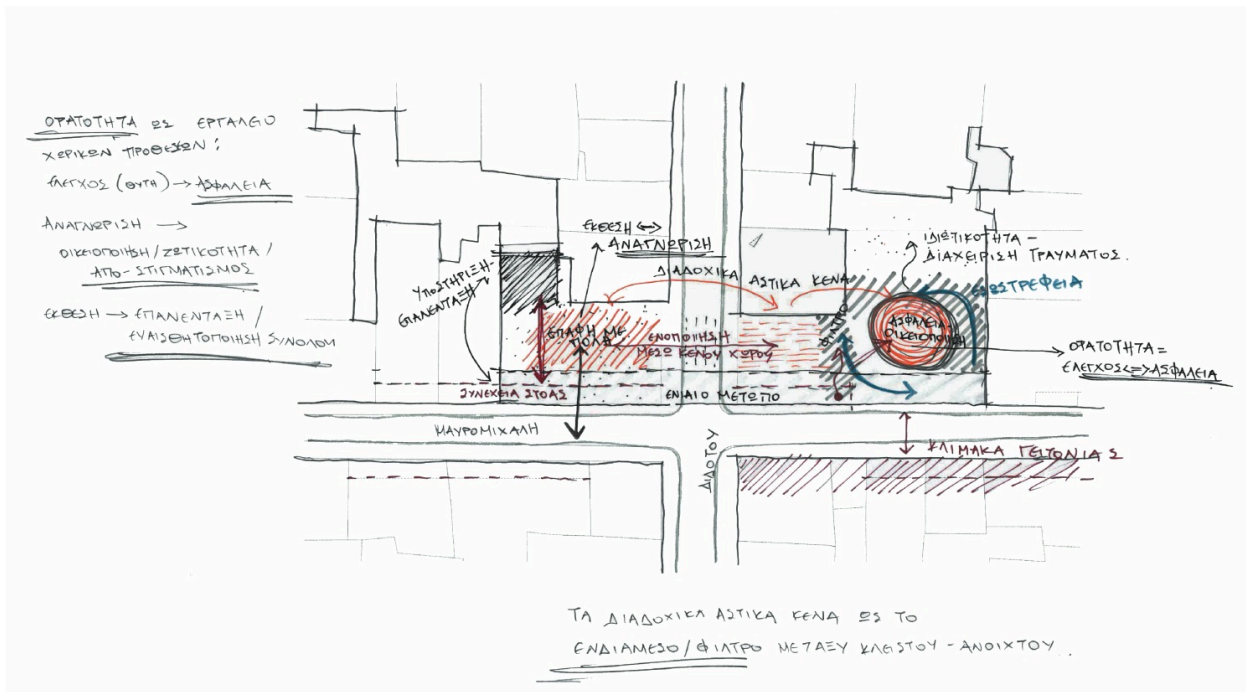
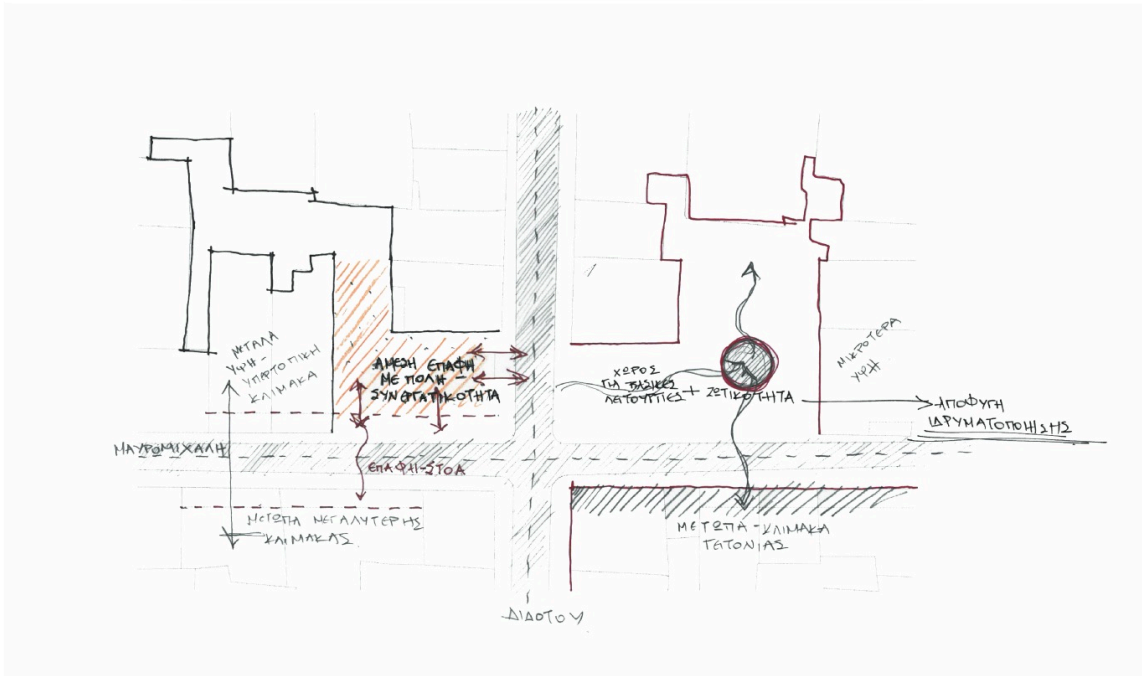
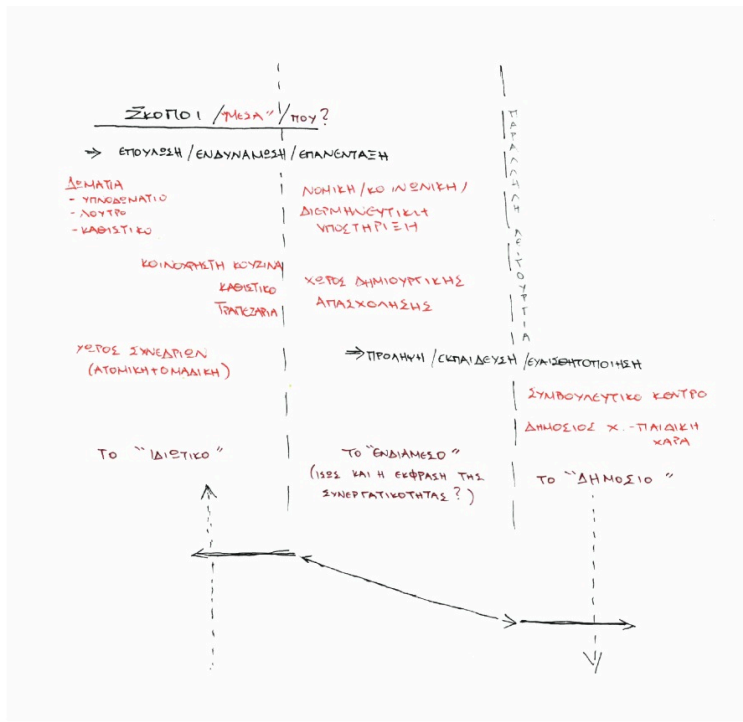
ΙΣΟΓΕΙΟ

ΥΠΟΓΕΙΟ

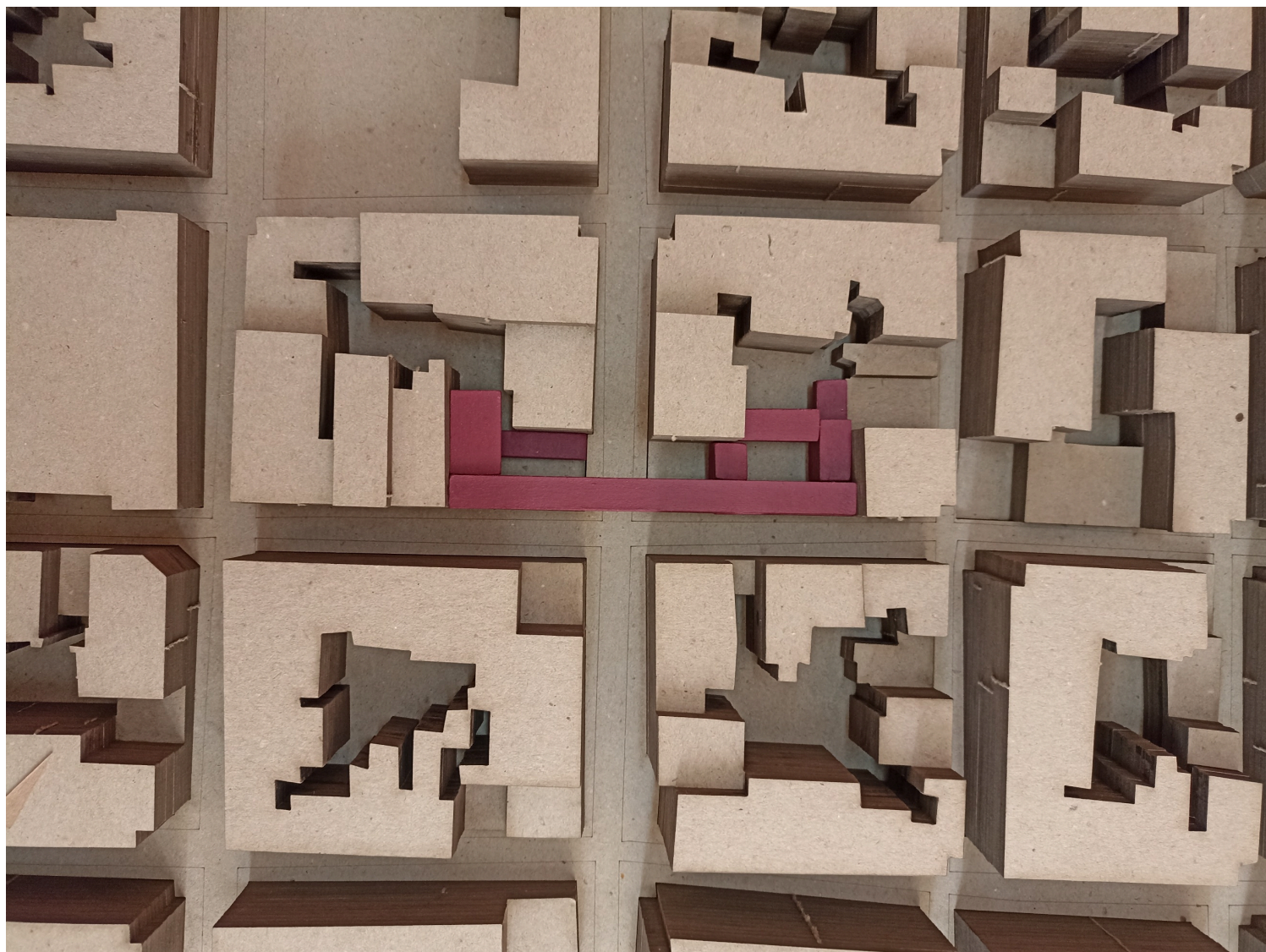
Η λειτουργική ενότητα του οικοπέδου Α λαμβάνει λειτουργίες υποστήριξης και δράσεων. Έτσι αναπτύσσεται μία μικρή πλατεία και ένα καφέ στο ισόγειο, ενώ στους ανώτερους ορόφους τοποθετείται ένα συμβουλευτικό κέντρο και χώρος διοίκησης.

Αντίστοιχα, στο οικόπεδο Β, στο ισόγειο βρίσκονται χώροι όπως αναγνωστήρια και δανειστική βιβλιοθήκη, δηλαδή χώροι δημόσιοι που δημιουργούν ωστόσο μία ατμόσφαιρα ηρεμίας. Οι χώροι αυτοί αρθρώνονται γύρω από την κεντρική, εσωστρεφή αυλή, ενώ, προς τον χώρο του ακαλύπτου, βρίσκεται και ένας κήπος. Στον Α' και Β' όροφο αναπτύσσονται τα δωμάτια και οι απαραίτητοι κοινόχρηστοι χώροι. Αυτοί αποτελούνται από κουζίνα, τραπεζαρία και καθιστικό. Τα δωμάτια οργανώνονται στις δύο πλευρές της αυλής. Τέλος, στον όροφο της γεφύρωσης φιλοξενούνται οι χώροι δημιουργικής απασχόλησης και ψυχανάλυσης. Αυτές οι λειτουργίες αποτελούν βασικό μέσο επανένταξης για τα κακοποιημένα άτομα, για αυτό και νοηματοδοτούν και ενισχύουν απόλυτα τον συμβολικό και πρακτικό χαρακτήρα της γέφυρας.

Στο δημόσιο κομμάτι της δομής, η είσοδος γίνεται από τον χώρο της υποδοχής. Παράλληλα, η είσοδος στην αυλή και στους χώρους που είναι απαραίτητη η αίσθηση ασφάλειας, πραγματοποιείται πάντα από σημεία στα οποία υπάρχει συνεχής έλεγχος σε όλη τη διάρκεια της ημέρας. Από αυτά τα σημεία, γίνονται προσβάσιμοι και οι κατακόρυφοι πυρήνες κίνησης, οι οποίοι επικοινωνούν με τους κοινόχρηστους χώρους και τα δωμάτια. Η συγκεκριμένη τοποθέτηση έχει επιλεγεί έτσι ώστε, παρόλη τη φανέρωση του κοινωνικού προβλήματος που επιτυγχάνεται μέσα από την αρχιτεκτονική επίλυση, να μην θυσιάζεται η προστασία.

Οι βασικοί χώροι κίνησης στους ορόφους και στις δύο λειτουργικές ενότητες παίρνουν τη μορφή της ημιυπαίθριας γέφυρας, ώστε να διατηρούν άμεση επαφή με τους υπαίθριους χώρους του ισογείου. Ειδικότερα, στη δεύτερη λειτουργική ενότητα, οι κοινόχρηστοι χώροι και τα δωμάτια οργανώνονται γύρω από έναν ημιυπαίθριο διάδρομο κίνησης, ο οποίος περιβάλλει και την αυλή. Ο διάδρομος αυτός είναι μία ξύλινη κατασκευή, η οποία δημιουργεί μία κλίμακα πιο κοντά στην ανθρώπινη και ταυτόχρονα αλληλεπιδρά άμεσα με τον χώρο της αυλής. Η είσοδος στα δωμάτια πραγματοποιείται από τον ξύλινο διάδρομο.

Τα δωμάτια έχουν τη συγκεκριμένη τοποθέτηση, καθώς κρίνεται απαραίτητο να μπορούν να αναπτύξουν εξώστη από τη μία πλευρά τους, κάτι που επιτρέπει και τη διαμπερότητα Βορρά-Νότου. Είναι σημαντικό αυτός ο ατομικός χώρος του δωματίου, να δίνει την επιλογή της επαφής με τον εξωτερικό χώρο. Ο Γ' όροφος έχει έναν χαρακτήρα ενδιάμεσο και συμβολικό. Οι λειτουργίες που φιλοξενεί, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελούν πολύ βασικά -αλλά ταυτόχρονα πολλές φορές παραμελημένα- μέσα επανένταξης και ενδυνάμωσης ατόμων που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία. Σε αυτούς τους χώρους δίνεται ισάξια σημασία στη συλλογική προσπάθεια που χρειάζεται η αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά και στον ατομικό αγώνα που δίνει η καθεμία για να διαχειριστεί το δικό της τραύμα.

Όλη η ένταση και η γραμμικότητα αυτής της γέφυρας έρχονται και εκτονώνονται στο υπαίθριο δώμα που

περιβάλλει την αυλή.

Η γεφύρωση ανάμεσα στα δύο οικοπέδα δημιουργεί έντονα την αίσθηση, από την οπτική ενός πεζού, πως αυτό που αντικρίζει είναι ένας οργανισμός, στον οποίο αλληλοσυμπληρώνονται δύο διαφορετικές λειτουργικές ενότητες. Ταυτόχρονα, το συνεχές μέτωπο επί της οδού Μαυρομιχάλη εντάσσει τη δομή στον αστικό ιστό.

Οι όψεις διαμορφώθηκαν έτσι, ώστε να έχουν έναν μεταβαλλόμενο χαρακτήρα. Αυτό ήταν ένα ζητούμενο εξ αρχής, καθώς είναι σημαντικό η ίδια η χρήστης του χώρου να επιλέξει πώς θα διαχειριστεί την επαφή της με τον έξω κόσμο, για παράδειγμα να μπορεί να βγει στον εξώστη του δωματίου της και να ανοίξει τα πανέλα για να βρεθεί αντικριστά με τον γείτονά της, όταν η ίδια νιώσει έτοιμη. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μία συνθήκη ισότητας, στην οποία πάντα υπάρχει το στοιχείο της επιλογής, κάτι το οποίο αναδεικνύεται μέσα από τη ζωτικότητα που αποκτά η όψη σε όλη τη δομή.

